

Artur Górak
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)

Nauki pomocnicze historii jako nauki pomocnicze archiwistyki w dydaktyce Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej

Auxiliary sciences of history as an auxiliary science of archivistics at the Maria Curie-Skłodowska University

Annotation: The article treats about the demand of archival science and records management for auxiliary sciences studying historical sources. It is not disputed that the archival studies need sciences, which allow learning about historical sources. The author identifies contemporary types of sources and concludes that the accommodation of knowledge and methods seemingly foreign to the historian's workshop takes place too slowly. Electronic document, databases and even paper-based modern documentation do not have source studies. Thus, the demand of archival science and records management presently goes into emptiness.

Keywords: auxiliary sciences of history, archivistics, records management, university didactics, electronic document database, documentation

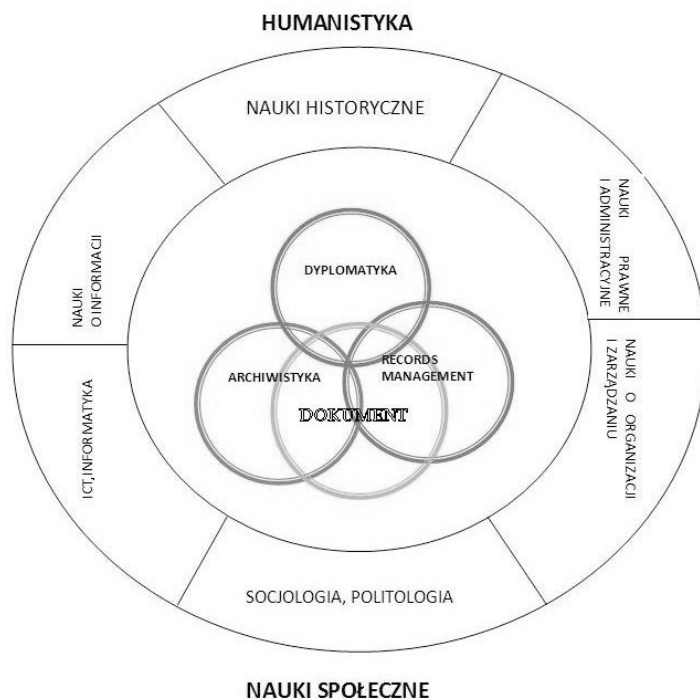
Вспомогательные исторические дисциплины как вспомогательные дисциплины архивоведения на Университете Марии Кюри-Скłodовской

Аннотация: В статье рассматриваются нужды архивоведения и управления документами во вспомогательных науках изучающих исторические источники. Не подлежит сомнению, что архивоведение нуждается в науках, которые предоставляют возможность узнавать исторические источники. Автор статьи идентифицирует современные виды источников и приходит к выводу, что усвоение знаний и методов, кажущихся чуждыми мастерской историка, происходит слишком медленно. Электронные документы, базы данных и даже современная бумажная документация не дождалась источниковедческих исследований. По указанным в статье причинам спрос архивоведения и управления документами в настоящее время не удовлетворяется.

Ключевые слова: вспомогательные исторические дисциплины, архивоведение, управление документами, университетская дидактика, электронный документ, база данных, документация

1. Uwagi wstępne

Stan nauk pomocniczych historii w Polsce jest problemem znanym i nie ma tu miejsca na zagłębianie się ani w przyczyny ani w skutki tego stanu. Jeśli będzie o tym mowa to tylko w kontekście potrzeb dydaktyki archiwistyki i zarządzania zapisami informacji. Już jednak na wstępie warto zwrócić uwagę na dwa wątki z podręcznika prof. Józefa Szymańskiego, który od pół wieku jest podstawą kształcenia. Pierwszy generalizuje zmienność rozumienia nauk pomocniczych przewidując, że cyt. „[...] ich pojmowanie będzie zależne od postępu różnych dziedzin nauki”¹. Idąc dalej tym tokiem myślenia, nauki pomocnicze historii muszą (sic!) zmieniać się tak szybko jak badana rzeczywistość, a właściwie jak źródła które ją dokumentują a więc wyprzedzać, kreować a w najgorszym wypadku realizować zapotrzebowanie nauk historycznych. W tym duchu utrzymana jest druga myśl zaczerpnięta z podręcznika cyt. „Dodać do tego należy presję, którą wywołują nowe techniki komunikacji i gromadzenia informacji (komputer), ale także postęp nauk, posługujących się albo wprost warsztatem historycznym, albo go modyfikujących dla swych potrzeb”². Nauki historyczna, która bez nauk pomocniczych obumierają lub degradują się do publicystyki, wymaga ciągłych prób akomodacji metod pozornie obcych warsztatowi historyka – dodajmy: obecnemu warsztatowi historyka, ale i takich które będą potrzebne historykowi już niebawem, w niedalekiej przyszłości. Płyne stąd smutna konstatacja, że za zejście nauk historycznych na manowce odpowiada niedorozwój nauk pomocniczych historii, szczególnie historii najnowszej.

¹ J. Szymański, *Nauki pomocnicze historii*, wydanie nowe, przejrane i zmienione, Warszawa 2001, s. 9.

² Tamże, s. 10.

Jednak bliższą obranemu tematowi podstawę stanowią wzajemne zależności nauk o archiwach i dokumentach z naukami pomocniczymi historii. Można je określić jako wielorakie i dwukierunkowe. Jako ilustrację wpływu tych zależności na program archiwistyki na UMCS opublikujemy powyżej schemat zaczerpnięty z pracy prof. K. Skupieńskiego³.

Oczywiście pytanie postawione przed tym tekstem powinno brzmieć nie czy, ale jakie nauki pomocnicze historii są potrzebne dydaktyce nauk o archiwach i dokumentach?

Warto także zwrócić uwagę, że zarówno archiwistyka jak i zarządzanie dokumentami (do nieuporządkowania nazw dyscypliny zajmującej się współczesnym dokumentem i kancelarią jeszcze nawiążemy) są to dziedziny praktyki zawodowej i nie przesądając o ich naukowości można używać w ich kontekście określenia „stosowane”. W różnym stopniu, ale zawsze co najmniej dużym, wpływa to na dynamikę rozwoju wszystkich elementów tych dyscyplin naukowych: przedmiotu, zakresu, metod itd.

Badania nad dokumentem i kancelarią zbiurokratyzowaną (XIX w.) były, szczególnie w II Rzeczypospolitej i Polsce Ludowej, przede wszystkim nauką pomocniczą archiwistyki. Archiwizacja ogromnej ilości dokumentów z XIX wieku dopiero po zakończeniu I wojny światowej i jednocześnie: 1) przyjęcie zasady proveniencji jako podstawy archiwistyki (ustalenie i rekonstrukcja granic i struktury zespołu kancelaryjnego), 2) uznanie konieczności selekcji akt a więc rozpoznawania ich wartości i systematyzowania już w kancelariach – prowadzą do powstania dużego i nagłego zapotrzebowania na badania nad kancelariami nowożytnymi i w tym późnonowożytnymi szczególnie a następnie i XX-wiecznymi. Nauki pomocnicze historii nie odpowiedziały na to zapotrzebowanie w stopniu zadowalającym. Powstaje wtedy, a obecnie już praktycznie zanika, cały nurt badań kancelarii epoki biurokracji. Co charakterystyczne często realizowany przez pracowników archiwów. Można odnieść wrażenie, że archiwa już od pewnego czasu, nie zajmują się opracowywaniem i nie potrzebują ani prac naukowych, które by w tym pomagały ani ludzi, którzy posiadają odpowiedni warsztat.⁴

Gwałtowny rozwój badań nad kancelarią zbiurokratyzowaną, wytwarzającą dokumenty w ilości dotąd niespotykanej i stąd zapewne z obawą nazywanej masową, na potrzeby opracowania zespołów archiwalnych prowadzi czasem do zagubienia metodologicznego. Czemu przykładem jest pojęcie „procesu archiwotwórczego”⁵ - „Trzeba pamiętać że archiwistyka nie tworzy systemów układu dokumentacji, a jedynie je odtworza, Natomiast nauka organizacji i zarządzania takie zasady tworzy i opisuje ich

³ Patrz szerzej: K. Skupieński, *Istota nauk pomocniczych historii a miejsce archiwistyki – poglądy Józefa Szymańskiego i lubelskiej szkoły nauk pomocniczych historii*, [w:] *Pomocné vědy historické v současné historiografii a archivnictví*, red. M. Bláhová, M. Holá, Praha 2018.

⁴ Niedoinwestowana państwowa służba archiwalna nie ma możliwości prowadzenia działalności naukowej a nawet rzetelnego opracowywania zespołów archiwalnych. Por. Decyzja nr 20 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 10 grudnia 2002 w sprawie wprowadzenia wskazówek metodycznych dotyczących uproszczonego opracowania zasobu archiwalnego przechowywanego w archiwach państwowych.

⁵ W rzeczywistości nie ma takiego procesu. To anachronizm, jeśli nie fatalizm. Proces jest częścią systemu – celowo dobranych elementów realizujących cel. W cyklu życiowym dokumentu są zaś trzy cele (decyzja, zasób informacyjny (registratura), archiwum historyczne), z czego ostatni nie leży u podstaw dwóch pierwszych [przyjp. aut.].

stosowanie.”⁶ Zdarzają się, jak zawsze w okresach przejściowych, niepotrzebne próby nowotwórstwa i poszukiwania uzasadnień dla jakoby nowych dyscyplin a nawet nauk np. dokumentoznawstwo.⁷ Tym niemniej rozwój ten mieści się w granicach dyplomatyki a zmusza jedynie do ponownego przemyślenia jej granic. Doszło więc do sytuacji w której tak czy inaczej rozumiana dyplomatyka stała się nauką pomocniczą nie tylko historii, ale i archiwistyki.⁸

Nauki o dokumencie i archiwach i są naukami stosowanymi i to w takich obszarach, które przechodzą obecnie rewolucję technologiczną co w konsekwencji prowadzi do przewartościowania wielu dotychczasowych praktyk. Niezwykle szybko pojawiają się nowe technologie do tworzenia i zarządzania dokumentami. Stąd posiłkowanie się nauką o zarządzaniu (organizacja i zarządzanie) i kolejna aberracja w postaci zarządzania dokumentami czy Records Management. Niestety (w porównaniu z zarządzaniem) wydaje się że nauki o administracji nie nadążają za rozwojem technologii ITK, co nie oznacza, że to się nie zmieni i że nie są potrzebne archiwistyczne.⁹ Mamy więc do czynienia z nowymi formami źródeł, nowymi sposobami ich tworzenia, przesyłania i przechowywania. Stąd praktyka archiwistyki i zarządzania dokumentami wymaga nowych umiejętności i to one są największą barierą a nie teoria. Jest to zadanie dokładnie odpowiadające misji nauk pomocniczych historii. Tak rozumiana dyplomatyka współczesnego dokumentu to nic innego jak dziedzina wiedzy i praktyki posiłkująca wobec nauk historycznych, ale tych które dopiero będą, a więc przygotowująca warsztat naukowy historyka przyszłości. Tak samo jak archiwistyka przygotowuje źródła dla historyka dodajmy niedalekiej przyszłości, a kierunek studiów przygotowuje studentów do warunków pracy z dokumentami w biurach i archiwach, których zaistnienie prognozujemy.¹⁰

2. Dydaktyka akademicka

Idea uniwersytetów opiera się na łączeniu nauki i dydaktyki. Wydawało by się, że nauki pomocnicze historii niejako naturalnie będą się dostosowywać do potrzeb historii i związanej z nią archiwistyki. Tak się jednak nie stało a co więcej próbuje się

⁶ Cz. Biernat, *Problemy archiwistyki współczesnej*, Warszawa 1977, s. 39.

⁷ M. Biniś-Szkopek, *Dyplomatyka jako NPH w nauczaniu archiwalnym – wczoraj i dziś*, [w:] *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy edukacji archiwalnej*, red. A. Kulecka, Warszawa 2016, s. 118-124.

⁸ M. Hlebionek, *Nauki pomocnicze historii w programie kierunku studiów archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika*, [w:] *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy edukacji archiwalnej*, red. A. Kulecka, Warszawa 2016, s. 125-134.

⁹ A. Górak, *Nauki administratywistyczne i nauki o organizacji i zarządzaniu w kształceniu archiwistów*, [w:] *Toruńskie Konfrontacje Archiwalne*, t. I pt. „Archiwistyka na uniwersytetach, archiwistyka w archiwach”, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, Toruń 2009, s. 329-338.

¹⁰ Od lat analizuje tę problematykę prof. Krzysztof Skupieński. Patrz m.in.: K. A. Скупенски, *Документоведение или дипломатика? That is the question* [w:] *Документ. Архив. История. Современность*, Екатеринбург 2010, s. 18-21; K. Skupieński, *Pytania o definicje dokumentu, kancelarii i archiwum w „epoce bez papieru”*, [w:] *Zatrzymać przeszłość, dogonić przyszłość. Pamiętnik VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Wrocław 5-7 września 2012 r.*, red. W. Chorążyczewski, K. Strykowski, Warszawa 2013, s. 243-255; tenże, *Управление документацией в Польше: состояние и перспективы*, „Вестник РИГУ” №2(124), seria «Документалистика. Документоведение. Архивоведение», Москва 2014, s.194-202; tenże, *Pytania o causae bellorum diplomaticorum w XXI wieku. Od dyplomatyki mediewistycznej do Records Management*, [w:] *Belliculum diplomaticum VI Thorunense. Od dyplomatyki i archiwistyki do dokumentu elektronicznego*, red. K. Kopiński, J. Tandeci, Toruń 2016, s. 89-103.

ten stan uzasadniać usamodzielnieniem poszczególnych dyscyplin (paleografia), które miałyby już służyć przede wszystkim same sobie. Organiczne sprzężenie (nauki historyczne – „nauki pozwalające poznawać źródła historyczne”) zostaje w ten sposób zerwane. Pozbawione pensum zakłady nauk pomocniczych historii upadają i zachodzi niebezpieczeństwo zerwania łańcucha przekazywania wiedzy z mistrza na ucznia. Będzie to strata niepowetowana.

Wracając do problemów dydaktyki należy odnotować nasilającą się praktykę ignorowania związku specjalizacji pracowników naukowych z dydaktyką. W naszej ocenie jest to groźniejszy trend od medialnych nacisków na kształcenie umiejętności zawodowych. Innym zjawiskiem, szerszym, ale dotyczącym omawianego problemu, jest łatwe odchodzenie od tradycyjnego nazewnictwa kierunków i przedmiotów na rzecz ich funkcji marketingowej. Nazwa kierunku i przedmiotu przestaje być już prostym odbiciem jego treści nie mówiąc o odniesieniu do dyscypliny naukowej. Prowadzi to do zaburzenia stabilności i jednoznaczności terminologii.

Jednak przy tak dynamicznie rozwijającym się przedmiocie badań, jak w przypadku nauk o dokumencie i archiwum, pewna różnorodność i nowotwórstwo nomenklaturowe jest poniekąd zrozumiałe. Z jednej strony pojawia się konieczność przewidywania, diagnozowania świadomości kandydata na studia a z drugiej preferencji przyszłych pracodawców.

a) Studia pierwszego stopnia

Projektowany na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej kierunek miał nosić nazwę „Archiwistyka i Records Management” jednakże wywołało to opór decydentów ze względu na obawę wprowadzania języka angielskiego do nazewnictwa.¹¹ Początkowo przewidziano do wyboru dwie specjalizacje: archiwistyczną i zarządzanie dokumentacją współczesną. Po doświadczeniach z informatyką biurową na drugim stopniu studiów wprowadziliśmy trzecią specjalność - informatyka biurowa i archiwalna. Kurs obowiązkowy pierwszego stopnia studiów zakładał egzaminy z następujących przedmiotów, które można uporządkować w trzy grupy:

- 1) historia powszechna i polski do końca XVIII wieku, historia powszechna i Polski XIX wieku, historia powszechna i Polski XX wieku,
- 2) historii administracji i sądownictwa do końca XVIII wieku, historii administracji i sądownictwa XIX i XX wieku,
- 3) wprowadzenie do nauk o dokumencie, dzieje kancelarii,

Priorytety specjalności dobrze pokazują przedmioty, dla których zaplanowano egzaminy. Na specjalności archiwistycznej przewidziano egzaminy z dwóch przedmiotów: podstawy metodyki archiwalnej (90 h) i źródłoznawstwo historyczne (45 h), a na zarządzaniu dokumentacją współczesną z przedmiotów: biurowość współczesna i records management (90h) i metodyka pracy w archiwum bieżącym (90h). Należy podkreślić, że w naszym rozumieniu na każdej specjalności są realizowane przedmioty poświęcone odpowiednim dla nich źródłom. Na archiwistyce historycznej poza źródłoznawstwem jest to paleografia i neografia. Na zarządzaniu dokumentacją współczes-

¹¹ М. Констанкевич, А. Г. Горак, *Реализация самостоятельного направления университетского образования - архивоведение и управление документами в Университете Марии Кюри-Скловдовской в Люблине*, [w:] *Управление документацией: прошлое, настоящее и будущее*, Москва 2013, s. 403-410.

ną: dokumentacja elektroniczna, dokumentacja we współczesnych organizacjach oraz dwa przedmioty poświęcone systemom elektronicznym, do zarządzania dokumentami i archiwum bieżącym. Na informatyce biurowej i archiwalnej: standardy dokumentów elektronicznych, podstawy baz danych.

Podstawowymi założeniami branymi pod uwagę przy tworzeniu kierunku było zaspokojenie zapotrzebowania kandydatów i rynku na specjalizację kosztem przedmiotów ogólnohistorycznych. Przedtem archiwistyka była specjalizacją w ramach kierunku historia. Ważnym czynnikiem był rozwój badań i kadry w tym kierunku. Należy podkreślić, że ośrodek lubelski posiada swoją specyfikę objawiającą się w badaniach nad dokumentem i kancelarią od średniowiecza po czasy współczesne. Jesteśmy też przekonani o nieprzemijającej roli dyplomatyki także dla ery biurokracji.¹²

W 1998 r. wyodrębnił się osobny Zakład Archiwistyki, którego kadre stanowiły początkowo tylko trzy osoby. W tym gronie wypracowano koncepcję zbudowania zespołu naukowego, który badania nad dokumentem mógłby prowadzić nie tylko, jak dotąd, głównie dla okresu staropolskiego, lecz także dla XIX i XX w., a także byłby zdolny podjąć analizę archiwistycznych i dyplomatycznych zagadnień współczesności. Skupienie uwagi na XIX i XX w. uzasadnione było także potrzebą tworzenia zaplecza naukowego dla dydaktyki nastawionej, w znacznie większym stopniu, niż wcześniej, na kształcenie archiwistów przygotowanych do pracy z dokumentacją współczesną.

Przy określaniu miejsca absolwenta na rynku pracy posłużono się (nie bezrefleksyjnie) doświadczeniami Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, wiodącego w kraju ośrodka kształcenia archiwistów, gdzie już od kilku lat, z wielkim powodzeniem rekrutacyjnym, działał jedyny w Polsce, samodzielny kierunek archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. Wprowadzenie do nazwy naszego kierunku określenia records management merytorycznie uzasadnione było tym, że jest to termin nie do końca precyzyjnie przetłumaczalny na język polski a jednocześnie ten angielski termin powszechnie funkcjonuje we Francji i w Niemczech. Ostatecznie musieliśmy zdecydować się na polskie uzupełnienie nazwy „archiwistyka” o zwrot nawiązujący do angielskiego terminu records and information management.¹³

Założenia programu konsultowano ze studentami, doktorantami oraz praktykami działającymi w regionie. Wreszcie – uwzględniono normę ISO 15489 (1-2) „Information and documentation – Records management”, z 2001. której pierwszej części tłumaczenie opublikowane zostało przez Polski Komitet Normalizacji w 2006 r. Struktura programu kształcenia to obejmowała początkowo dwie specjalności i następujące bloki:

- historyczny
- archiwistyczny
- zarządzania dokumentacją
- dotyczący kontekstów funkcjonowania i narastania dokumentacji

¹² A. G. Горак, *От Исторического архивоведения до Офисной информатики: область науки и образования на Университете Марии Кюри-Скловдовской*, [w:] *Документация в информационном обществе: актуальные проблемы управления электронными документами*, ред. совет: Н.Н. Куняев (предс.), Москва 2018, s. 143-149.

¹³ Por.: K. Skupieński, *Kształcenie zarządców dokumentacji w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – podstawy koncepcyjne programu kształcenia*, [w:] *Zarządzanie dokumentacją. Badania i dydaktyka*, red. R. Degen i M. Jabłońska, Toruń 2016, s. 155-168.

Od niedawna wprowadzono trzecią specjalizację - informatyka biurowa i archiwalna, która przygotowuje do pracy z programami i systemami informatycznymi stosowanymi w pracy biurowej, kancelaryjnej i działalności archiwalnej. Program specjalności został opracowany we współpracy z Instytutem Informatyki, którego pracownicy prowadzą większość zajęć specjalistycznych.¹⁴ Oczywiście takiego programu nie można byłoby zrealizować w formie specjalizacji przy kierunku historia. Także na świecie dominuje kształcenie archiwistów w strukturach samodzielnych kierunków. W uzasadnieniu utworzenia kierunku prof. K. Skupieński napisał: „Oznacza to zarazem otwarcie programu naszego kierunku na zagadnienia zarządzania wiedzą i informacją, które tworzą współczesny kontekst zarządzania dokumentacją w stopniu przynajmniej tym samym, co tradycyjne podłoże nauk historycznych, z którego wyrosła archiwistyka polska. Logiczną konsekwencją przyjęcia takiej perspektywy jest szerokie uwzględnienie w naszym programie zagadnienia systemów informatycznych pozwalających całościowo automatyzować procesy zarządzania zasobami informacyjnymi wszelkich organizacji: urzędów, instytucji, firm itp. zarówno publicznych, jak i prywatnych.”

Warto podkreślić, że studia pierwszego stopnia mają profil praktyczny co wiąże się z koniecznością spełnienia licznych wymogów dotyczących wykładowców, przedmiotów, wymiaru praktyk itp.

b) Studia drugiego stopnia

Studia drugiego stopnia zaplanowano jako kontynuację studiów I stopnia w innej specjalizacji ale w dużym stopniu braliśmy pod uwagę możliwości wynikające z procesu bolońskiego a więc zainteresowanie licencjatów po innych kierunkach. Dla studiów magisterskich wybraliśmy profil ogólnoakademicki, pozwalający na lepsze wykorzystanie kompetencji kadry.

Jednym z założeń było przedstawienie oferty specjalizacji szerszej niż zakładane wyniki rekrutacji. Dlatego poza specjalizacjami nawiązującymi do pierwszego stopnia: archiwistyka historyczna i zarządzanie dokumentacją współczesną pojawiła się specjalizacja realizowana we współpracy z Instytutem Informatyki – informatyka biurowa.

Wśród przedmiotów obowiązkowych dla wszystkich specjalizacji znalazły się: nauki pomocnicze historii nowożytnej i najnowszej oraz systemy kancelaryjne. Ponadto jedną z sugestii jest rozwijanie wykładu z nauk pomocniczych historii na seminariach magisterskich, pod kątem konkretnych zainteresowań i potrzeb seminarzystów. Na specjalności archiwistyka historyczna rozwijamy, kluczową w naszym uznaniu umiejętność archiwisty – paleografię i neografię. Podobnemu celowi na specjalności zarządzanie dokumentacją służą przedmioty kancelaria i archiwum organizacji oraz bazy danych. Jednak dopiero program informatyki biurowej zmusił nas do przemyślenia kwestii: jakie są współczesne rodzaje źródeł i jak to przełożyć na przedmioty kształcenia? Po konsultacjach z pracownikami Instytutu Informatyki uznaliśmy, że kluczowe są tu systemy ECM (enterprise content management) stanowiące rodzaj systemów zarządzania zasobami informacyjnymi integrujących funkcjonalnie i technologicznie: systemy integracji aplikacji i wymiany danych, systemy zarządzania procesami oraz obiegiem doku-

¹⁴ А. Горак, *Сотрудничество кафедры архивоведения и Института информатики в подготовке магистров архивоведения и управления записями информации. Люблинский опыт, [w:] Документ. Архив. Информационное общество*, сост. Е. М. Бурова, О. Е. Антонова, Москва 2018, с. 275-284.

mentów oraz systemy zarządzania danymi elektronicznymi i treścią stron internetowych. Drugi priorytet to bazy danych – narzędzie a zarazem rodzaj źródła już powszechnie używanego.¹⁵

Rekrutacja regularnie przynosi dwie grupy dydaktyczne, które wybierają różne specjalizacje. Zauważalna jest tendencja do spadku zainteresowania archiwistyką historyczną i wzrostu akcesu do informatyki biurowej (skłania to do przemyślenia kwestii odtworzenia specjalności archiwistycznej przy kierunku historia). Taka tendencja jest kompatybilna z preferencjami kandydatów na nasz kierunek, którzy prawie nigdy nie wybierają jednocześnie kierunku historia. Historii i świadomości znaczenia źródła historycznego praktycznie uczą się dopiero na studiach. Taka sytuacja jest produktem okresu przejściowego w rewolucji informatycznej między poznawaniem dawnych a współczesnych rodzajów źródeł. Stosowany charakter archiwistyki i dyplomatyki daje bardzo szerokie spektrum ścieżki zawodowej absolwenta, od archiwum historycznego i opracowywania zasobu średniowiecznego po zarządzanie dokumentami elektronicznymi przy pomocy systemów komputerowych w biurze.

3. Wnioski

Archiwistyka, zarówno w aspekcie naukowym jak i dydaktycznym, potrzebuje nauk dających poznawać źródła historyczne jakkolwiek by się one nie nazywały. Jednak wspomniana na początku akomodacja wiedzy i metod „pozornie obcych warsztatowi historyka” zachodzi zbyt wolno.¹⁶ Stąd zapotrzebowanie archiwistyki, biurowości a także historii najnowszej trafia obecnie w pustkę. Pogłębia to odejście od nauk pomocniczych historii a co za tym idzie od naukowego badania źródeł historycznych. *Memento mori* jest dla nas sytuacją w krajach Europy Zachodniej. Dla przykładu w Wielkiej Brytanii na studiach uniwersyteckich nauki pomocnicze oferowane są jedynie w ramach dodatkowych (specjalistycznych) modułów kształcenia, takich kierunków jak Archive Administration i Archives and Records Management a więc związanych z archiwistyką. W ofercie studiów Records and Information Management lub Records Management i Digital Preservation - nauk pomocniczych nie ma.¹⁷ Jeśli chcemy aby świadomość znaczenia nowych rodzajów źródeł historycznych towarzyszyła ich powstawaniu, stosowaniu i archiwizacji to nie możemy całkowicie oddawać pola informatyce stosowanej czy nauce o organizacji i zarządzaniu w tym względzie.

Jesteśmy ponadto przekonani, że bogate doświadczenie choćby tylko dyplomatyki ery biurokracji można twórczo wykorzystywać przy projektowaniu i reformowaniu kancelarii elektronicznej. Najlepszym przykładem jest tu austriacki system chronologiczno-numeryczny tzw. kancelaria dziennikowa, która idealnie nadaje się do zastosowania w warunkach e-kancelarii.

¹⁵ M. Szabaciuk, *Problemy wykorzystywania systemów zarządzania zasobami informacyjnymi (ECM) w polskiej administracji publicznej*, [w:] *Electronic records and access to archive resources via Internet (Colloquia Jerzy Skowronek dedicata 2013)*, red. A. Laszuk, Warszawa 2015, s. 65-75.

¹⁶ Por. M. Szabaciuk, *Między źródłownawstwem a technologią informacyjną - problematyka dokumentu elektronicznego w nauczaniu archiwistów i records managerów*, [w:] *Multimedia a źródła historyczne w nauczaniu i badaniach*, red. M. Ausz i M. Szabaciuk, Lublin 2015, s. 333-340.

¹⁷ R. Stępień, *Zarządzanie dokumentacją i informacją we współczesnych archiwach brytyjskich*, Lublin 2018, w druku.

BIBLIOGRAFIA:

- Biernat Cz., *Problemy archiwistyki współczesnej*, Warszawa 1977.
- Biniaś-Szkopek M., *Dyplomatyka jako NPH w nauczaniu archiwalnym – wczoraj i dziś*, [w:] *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy edukacji archiwalnej*, red. A. Kulecka, Warszawa 2016, s. 118-124.
- Górak A., *Nauki administratywistyczne i nauki o organizacji i zarządzaniu w kształceniu archiwistów*, [w:] *Toruńskie Konfrontacje Archiwalne*, t. I pt. „Archiwistyka na uniwersytetach, archiwistyka w archiwach”, red. W. Chorążyczewski, A. Rosa, Toruń 2009, s. 329-338.
- Горак А. Г., *От Исторического архивоведения до Офисной информатики: область науки и образования на Университете Марии Кюри-Скłodовской*, [w:] *Документация в информационном обществе: актуальные проблемы управления электронными документами*, ред. совет: Н.Н. Куняев (предс.), Москва 2018, с. 143-149.
- Горак А., *Сотрудничество кафедры архивоведения и Института информатики в подготовке магистров архивоведения и управления записями информации. Люблинский опыт*, [w:] *Документ. Архив. Информационное общество*, сост. Е. М. Бурова, О. Е. Антонова, Москва 2018, с. 275-284.
- Горак А. Г., Констанкевич М., *Реализация самостоятельного направления университетского образования - архивоведение и управление документами в Университете Марии Кюри-Скłodовской в Люблине*, [w:] *Управление документацией: прошлое, настоящее и будущее*, Москва 2013, s. 403-410.
- Hlebionek M., *Nauki pomocnicze historii w programie kierunku studiów archiwistyka i zarządzanie dokumentacją na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika*, [w:] *Archiwistyka cyfrowa i nauki pomocnicze historii w edukacji archiwalnej. Problemy edukacji archiwalnej*, red. A. Kulecka, Warszawa 2016, s. 125-134.
- Skupieński K., *Istota nauk pomocniczych historii i miejsce archiwistyki – poglądy Józefa Szymańskiego i lubelskiej szkoły nauk pomocniczych historii*, [w:] *Pomocné vedy historické v súčasnej historiografii a archivnictví*, red. M. Bláhová, M. Holá, Praha 2018
- Skupieński K., *Kształcenie zarządców dokumentacji w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – podstawy koncepcyjne programu kształcenia*, [w:] *Zarządzanie dokumentacją. Badania i dydaktyka*, red. R. Degen i M. Jabłońska, Toruń 2016, s. 155-168.
- Skupieński K., *Pytania o causae bellorum diplomaticorum w XXI wieku. Od dyplomatyki mediewistycznej do Records Management*, [w:] *Belliculum diplomaticum VI Thorunense. Od dyplomatyki i archiwistyki do dokumentu elektronicznego*, red. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2016, s. 89-103.
- Skupieński K., *Pytania o definicje dokumentu, kancelarii i archiwum w „epoce bez papieru”*, [w:] *Zatrzymać przeszłość, dogonić przyszłość. Pamiętnik VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich*, Wrocław 5-7 września 2012 r., red. W. Chorążyczewski, K. Strykowski, Warszawa 2013, s. 243-255.
- Скупенски К. А., *Документоведение или дипломатика? That is the question* [w:] *Документ. Архив. История. Современность. Материалы III Всероссийской научно-практической конференции. Екатеринбург, 21-22 октября 2010 г. Екатеринбург 2010*, s. 18-21.
- Скупенски К. А., *Управление документацией в Польше: состояние и перспективы*, „Вестник РГГУ” №2(124), серия «Документалистика. Документоведение. Архивоведение», Москва 2014, s.194-202.
- Stępień R., *Zarządzanie dokumentacją i informacją we współczesnych archiwach brytyjskich*, Lublin 2018, w druku.
- Szabaciuk M., *Między źródłoznawstwem a technologią informacyjną - problematyka dokumentu elektronicznego w nauczaniu archiwistów i records managerów*, [w:] *Multimedia a źródła historyczne w nauczaniu i badaniach*, red. M. Ausz i M. Szabaciuk, Lublin 2015, s. 333-340.

Szabaciuk M., *Problemy wykorzystywania systemów zarządzania zasobami informacyjnymi (ECM) w polskiej administracji publicznej*, [w:] *Electronic records and access to archive resources via Internet (Colloquia Jerzy Skowronek dedicata 2013)*, red. A. Laszuk, Warszawa 2015, s. 65-75.

Szymański J., *Nauki pomocnicze historii*, wydanie nowe, przejrzane i zmienione, Warszawa 2001.

